

Министерство образования и науки РФ; ФГБОУ ВПО Новосибирский государственный педагогический университет. 2016. С. 131-144.

11. Артамонова Е. И. Компетентностный подход в современном педагогическом образовании. В сборнике: Образовательное пространство детства: исторический опыт, проблемы, перспективы: сборник научных статей и материалов III междунар. научно-практ. конференции. 2016. С. 30-36.
12. Основні показники економічного і соціального розвитку України / Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=OsnovniPokaznikiEkonomichnogoI SotsialnogoRozvitkuUkraini>. Час доступу: 24.06.2015 08-13 мск.

Кондрашихін Андрій Борисович. Активізації наукових досліджень студентів через тьюторську працю: рівень бакалаврату.

Розглянуто організацію студентських наукових досліджень за допомогою тьюторів на випускних кафедрах вишу. Наведено чинники успішності наукових робіт, результативності праці наставників з наукової діяльності молодшої людини. Визначено доцільність подальшої регламентації участі тьюторів у навчально-науковому процесі кафедри і вишу, зрівноваження наукових результатів студентської творчості із відповідним соціально-економічним замовленням місцевої громади.

Ключові слова: наукове дослідження, виш, бакалавр, тьютор, творча праця

Kondrashihin Andrij. Activating students' scientific research through tutoring: level of bachelor's degree.

The organization of student scientific research with the help of tutors at graduation departments of higher education is considered. The factors of the success of scientific works, the effectiveness of the work of mentors on the scientific activity of a young person are presented. The expediency of further regulation of the participation of tutors in the teaching and research process of the department and higher, the balancing of the scientific results of student creativity with the corresponding socio-economic ordering of the local community is determined.

Key words: scientific research, higher education, bachelor, tutor, creative work

УДК 378 (092)

КОШЕЧКО Н. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ТЬЮТОРСТВО У КОНТЕКСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Загальна постановка проблеми. Актуальне питання про підвищення якості педагогічної освіти та технологій її покращення спонукають до активних пошуків та досліджень сучасних науковців. У вищій школі відбуваються процеси модернізації її змісту, методів та технологій, які набувають визначального значення у навчанні студентів, вивчення ними гуманітарних дисциплін. У цьому процесі значний акцент поставлено на індивідуальному підході до студентів та врахуванні їх здібностей, особистісних ресурсів, прагнень та пов'язаних із ними мотивації, емоцій та почуттів.

У контексті вище означеного на особливу увагу вчених заслуговує феномен тьюторства у закладах вищої освіти України. Тьюторство – загальноновизнана світова практика наставництва, яке забезпечує високу якість навчання та подальшу ефективну професійну діяльність особистості. Хоча студенти постійно декларують свою автономність та незалежність, однак, як показує практика життя, вони

потребують мудрого, досвідченого поради́ника-наставника, який, зокрема, створить умови для комфортного навчання, допоможе уникнути педагогічних конфліктів, вчасно надавши рекомендації із їх запобігання, активно втручаючись у конфліктні ситуації.

Саме тьюторство може стати дієвим інструментом профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі завдяки постійній особистісній залученості наставника у освітній процес, його знанням, досвіду та умінню спілкуватися, налагоджувати стосунки, створити позитивний психологічний клімат у студентській групі.

Все вище перелічене ефективно здобувається особистістю завдяки відносно новій дисципліні у вищій школі – педагогічній конфліктології. Це – сфера наукових психолого-педагогічних знань про шляхи, способи та засоби передбачення, запобігання й подолання суперечностей, педагогічних конфліктів, що виникають у освітньому процесі вищої школи.

Педагогічні конфлікти проявляються у взаємодії учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, адміністрації) через наявність певних протиріч, суперечностей у ціннісних орієнтаціях, поглядах, взаємних очікуваннях, нетактовності у спілкуванні, деструктивних вчинках, недостатньої конфліктологічної культури індивідів.

Педагогічний конфлікт – це нормальне суспільне явище, загалом природне для такого динамічного соціуму, як сучасна вища школа. Однак, педагогічні конфлікти часто є деструктивними, знижують ефективність освітнього процесу та якість підготовки студентів. Можна без вагань стверджувати, що необхідна відповідальна цілеспрямована діяльність з розробки системи заходів, орієнтованих на запобігання конфліктам у закладах вищої освіти.

Профілактика педагогічних конфліктів у вищій школі – це багатоаспектний довготривалий процес постійного прогнозування та попередження, запобігання деструктивним емоціям, поведінці у навчально-пізнавальній діяльності студентів, викладачів, адміністрації у закладах освіти. Знання сутності, специфіки та профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі здатне підвищити професійну, інтелектуальну та особистісну компетентність студентів, викладачів та керівників закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми педагогічних конфліктів у закладах освіти дозволяє стверджувати, що вчені В. Басова, Т. Дзюба, Т. Дрожжина, І. Курочкіна, А. Лукашенко, М. Рибаківа, О. Шахматова виняткову увагу надавали дослідженню конфліктів у школах. М. Васильєва, В. Семиченко, Л. Симонова вивчали підготовку майбутніх учителів до розв'язання конфліктів.

Г. Козирєв, І. Козич, С. Пащенко, Г. Шевченко в основному досліджували специфіку соціально-педагогічних конфліктів у закладах вищої освіти. Г. Антонов, Н. Булатевич, Н. Буркало, І. Ващенко, Н. Волкова розглядали деякі аспекти динаміки конфліктів у вищій школі. І. Сингаївська, І. Сорока виняткову увагу приділяли конфліктам у педагогічних колективах навчальних закладів.

Зважаючи на такий стан, припускаємо, що саме профілактика конфліктних ситуацій у ЗВО потребує більш детального та глибокого вивчення і саме тьютор може забезпечити відповідне запобігання педагогічних конфліктів.

А. Бойко, Н. Дем'яненко у статті «Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент» (2018) визначаючи дефініцію «тьютор», «...звертаються до авторських підходів:

1) педагог-наставник, походить від англійського «tutor» і латинського «tutor», що означає «спостерігаю», «піклуюся» – помічник, наставник студента (С. Гончаренко, 1997);

2) викладач-консультант або куратор, який допомагає в організації індивідуального навчання і здійснює організаційно-методичне керівництво дидактичним процесом у рамках конкретної освітньої програми (Т. Ковальова, 2009);

3) викладач, наставник, який допомагає студентам коледжу, університету найбільш оптимально побудувати освітній процес (Т. Єфремова, 2000).

Урахування цих точок зору дозволяє трактувати «тьюторство» у вищій школі як засіб індивідуалізації освіти, що передбачає створення реальних умов для входження студента в процес освіти, управління власною освітньою траєкторією» [1, с. 18].

Мета дослідження: охарактеризувати зміст та специфіку тьюторства у профілактиці педагогічних конфліктів вищої школи. Для досягнення мети реалізовано такі **завдання дослідження:**

- проаналізовано особистісні властивості тьютора у процесі профілактики педагогічного конфлікту;

- розкрито сутність професійних якостей тьютора у попередженні конфліктних ситуацій у закладах вищої освіти;

- упорядковано основні практичні рекомендації для тьютора щодо профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Особистісні якості тьютора є значущими передумовами забезпечення плідних взаємостосунків між ним та студентами. Особистість тьютора стає дієвим важелем впливу на діяльність студента у якій виникають педагогічні конфлікти. Для їх запобігання у вищій школі особливої значущості набувають суб'єктивні характеристики тьютора. До них належать людяність, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, обов'язковість, об'єктивність, повага до студентів, висока моральність, оптимізм, емоційна урівноваженість, потреба в спілкуванні, інтерес до життя студентів, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, стриманість, гідність, патріотизм.

До таких домінуючих особистісних якостей педагога професор А. Марушкевич включає:

- ✓ гуманне ставлення до студентів (доброзичливість, чуйність, уважність, душевність, ввічливість);
- ✓ оптимізм (віра в сили і можливості позитивного розвитку студента);
- ✓ справедливість (чесність, правдивість, здатність діяти неупереджено);
- ✓ товариськість (педагогічний такт, комунікабельність);
- ✓ вимогливість до себе і до студентів (відповідальність, організованість, самокритичність, добросовісність, дисциплінованість, почуття власної гідності, скромність, ініціативність, активність);
- ✓ альтруїзм – безкорисливість (некорислива турбота про благо інших);
- ✓ вольові якості (цілеспрямованість, витримка, самовладання, врівноваженість, наполегливість, енергійність, рішучість);
- ✓ толерантність (терпимість, поблажливість до людей);
- ✓ педагогічна проникливість;
- ✓ емпатія, емоційний відгук (здатність розуміти внутрішній, психічний (емоційний) стан студента і співпереживати з ним цей стан не тільки на словах, але й на ділі);
- ✓ інтелігентність (духовність, привабливість, тактовність);
- ✓ сучасність (відчуття приналежності до одного зі студентами часу);
- ✓ домінантність (діловитість, здатність вести за собою, брати відповідальність за інших, уміння керувати);
- ✓ креативність (творчість) [4].

Своєчасне відповідно до ситуації та місця виявлення вище перелічених особистісних якостей тьютором, його активна залученість у освітній процес, особистий приклад поведінки тьютора, його демократичний партнерський стиль спілкування забезпечують якісну профілактику педагогічних конфліктів у ЗВО.

Відомі українські вчені А. Бойко, Н. Дем'яненко зазначають, що «у межах вищої школи тьютор покликаний організувати самовизначення, самоздійснення особистості, сприяти самореалізації людини в професії. За своєю суттю це – педагогіка супроводу, основою і умовою реалізації якої виступають партнерські відносини тьютор – тьюторант... У цьому контексті наголос робиться на індивідуальносоціалізуючому характері тьюторства. Тьютор несе відповідальність не лише за рівень знань, а й за формування особистості майбутнього фахівця. Відмінність тьюторської моделі від традиційної полягає в тому, що процеси навчання, соціальної практики і освітньої рефлексії розглядаються як рядоположні, при цьому провідна функція зберігається за процесом освітньої рефлексії. Пріоритетом стає опертя на внутрішній потенціал суб'єкта, реалізацію його права самостійно здійснювати вибір і нести за нього відповідальність. Якщо мати на увазі тьютора педагогічної освіти, то це суб'єкт, що супроводжує професійний розвиток майбутніх педагогів у процесі їхньої підготовки. Потреби тьюторства сьогодні зумовлені необхідністю змін у педагогічній діяльності, а у зв'язку з цим і в педагогічній освіті – побудовою індивідуально орієнтованої системи педагогічної освіти (за індивідуальними можливостями), що супроводжує професійний розвиток педагогів» [1, с. 19].

Для професійної діяльності тьютора у вищій школі надзвичайно важливі розвинені навички спілкування. Вони виявляються винятково корисними у стресових конфліктних ситуаціях, коли можуть стати цінною частиною приймання відповідальних рішень. Тому тьютору потрібно розвивати комунікативні здібності, які знаходять свій прояв у налагодженні сприятливих взаємовідносин між колегами та студентами, що забезпечує успіх освітнього процесу ЗВО.

Уміння спілкуватися, налагоджувати контакти, впливати на студентів, виступати публічно перед співробітниками і поза межами освітніх інституцій – вкрай необхідні кожному тьютору. Все це залежить від таланту, здібностей людини, особливостей життєвого досвіду і власних докладених зусиль. Особистість може стати більш комунікабельною внаслідок широкої практики спілкування за умови цілеспрямованого розвитку цих здібностей.

У конфліктній ситуації комунікація, як правило, погіршується. Коли особистість оповита емоціями, їй важко висловлювати свої думки й уважно слухати співрозмовника. Тому корисною стане інформація про активне і пасивне слухання. Базуючись на них тьютор слухає:

- мову (мовлення, вибіркові слова і вислови, звертаючи увагу на обмовки, жарти, гумор співрозмовника);
- тон, тембр голосу, темп мовлення;
- мовчання, прихований зміст пауз, їх мотив;
- обличчя, тіло, поставу, одяг.

Ефективній профілактиці педагогічних конфліктів у ЗВО можуть сприяти наступні форми спілкування тьютора:

- ⇒ висловлювання, що передають те, як ви зрозуміли слова або дії опонента, намагання отримати підтвердження того, що ви зрозуміли їх правильно;
- ⇒ відкриті й особистісні висловлювання, що стосуються вашого стану, почуттів і намірів;
- ⇒ інформація, що має зворотній зв'язок відносно сприйняття вами партнера і його поведінки;

⇒ демонстрація того, що ви сприймаєте партнера як особистість, всупереч критиці до її конкретних дій.

Українські конфліктологи [3, 5, 6] вважають, що основою для успішної профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі є професійна відповідальність викладача-тьютора та пов'язані з нею засади:

- педагогічна справедливість (дотримання нормативно-правових, морально-етичних норм у вирішенні педагогічного конфлікту);
- педагогічна рефлексія (пізнання своєї особистості, прояву її властивостей у педагогічному конфлікті; аналіз і оцінка своїх дій у конфлікті);
- педагогічна емпатія (співпереживання у педагогічному конфлікті);
- професійна спостережливість (розуміння важливості швидкої і правильної фіксації причин педагогічного конфлікту, внутрішнього стану студента за найдрібнішими зовнішніми проявами для вибору адекватних способів урегулювання конфлікту);
- оптимістичне прогнозування (переконаність в успішності вирішення педагогічного конфлікту за допомогою своєчасної діагностики його причин, умов виникнення, адекватної постановки цілей, вибору засобів);
- креативність (творчий підхід до вирішення педагогічного конфлікту на основі традиційних та інноваційних методів, пошук нестандартних конструктивних рішень).

На особливу увагу заслуговує *мотивація* тьюторів:

1. Філософська:
 - східна модель;
 - західна модель;
 - радянська модель.
2. Pay it forward.
3. Статусна.
4. Вклад в компанію.
5. Особистий розвиток тьютора:
 - професійна компетентність;
 - навички комунікації та емпатії;
 - здатність чітко викладати інформацію;
 - дисципліна та організованість;
 - терпіння та ввічливість;
 - емоційна стійкість.
6. Перехід від несвідомої компетентності до усвідомленої.
7. Дружба чи особиста симпатія.
8. Матеріальна.

Для запобігання педагогічним конфліктам тьюторам важливо виконання наступних рекомендацій:

- враховувати особистісні особливості студента (специфіку перцепції (візуали, аудіали, кінестетики), тип темпераменту, акцентуації характеру, самооцінку, гендер, ролі, мотивацію, цінності, статус, імідж особистості);
- витримувати оптимальну соціальну зону-дистанцію у спілкуванні;
- природньо послуговуватися «відкритими» жестами, мовою тіла;
- дотримуватися демократичного партнерського стилю спілкування;
- застосовувати активне слухання, вербальне і невербальне спілкування;
- підбирати коректну дипломатичну форму висловлювання;
- вживати позитивні конструктивні висловлювання, які є результатом позитивного мислення, уникаючи негативних кліше;

- використовувати адекватні та відповідальні «Я-висловлювання», замість звинувачень «Ти-висловлювань»;
- здійснювати контроль емоцій та економію емоційних ресурсів;
- зважати на позитивні та негативні наслідки від втручання;
- здійснювати пошук компромісу на основі емпатії, толерантності.

Загальною рекомендацією щодо способів попередження конфліктних ситуацій у вищій школі є постійне прагнення тьютора уникати авторитарного домінування, демонстрація демократичного партнерського стилю спілкування при організації навчальної діяльності студентів та постійне акцентування уваги на діловій взаємозалежності між ними, не допускання перетікання конфлікту з ділової сфери в особистісну.

Висновки. Отож, як стверджує Н. Дем'яненко: «наскільки б людина не була самостійною у своєму особистісному і професійному зростанні, вона потребує супроводу з боку певного фахівця, зокрема щодо вибору професії, визначення мети, прийняття рішень й т. ін. Особливе місце в педагогічному супроводі розвитку особистості в інформаційному суспільстві належить тьютору» [2].

Узагальнюючи все вище окреслене, робимо висновок, що профілактика педагогічних конфліктів у вищій школі полягає у завчасному розпізнаванні, елімінації, нівелюванні або ослабленні тьютором факторів виникнення, передумов конфліктів.

Профілактика педагогічних конфліктів, яка вчасно здійснена тьютором у ЗВО, підвищує якість засвоєння не тільки навчальних дисциплін, але і загалом професійну, особистісну компетентність, продуктивність студентів, викладачів за рахунок заощадження часу, ресурсів, творчих перспектив.

У цьому контексті виняткову увагу було звернуто на особистісні та професійні якості тьютора, які свідчать про його життєві цінності: любов до людей, благородство у ставленні до них, здатність перейматись їх переживаннями і проявляти співчуття; прагнення знань, їх систематичне поповнення для подальшого професійного зростання; бажання творити і розвивати свої потенційні можливості, забезпечувати саморозвиток.

Особистісні та професійні якості тьютора, їх активний прояв у діяльності забезпечують успіх у профілактиці педагогічних конфліктів у ЗВО. Професійно значущі особистісні якості як фундаментальний компонент особистості тьютора – це характеристики інтелектуальної, духовної, емоційно-вольової сторін особистості, що впливають на продуктивність, успішність професійно-педагогічної діяльності тьютора й визначають її індивідуальний стиль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А. М. Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент / А. М. Бойко, Н. М. Дем'яненко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. - 2018. - Вип. 1 (7). – С. 18-22. (Серія «Педагогіка та психологія»).
2. Дем'яненко Н. М. Тьюторство – технологія супроводу особистісно-професійного розвитку студентів / Н. М. Дем'яненко // Історико-педагогічні студії: наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. - 2008.- Вип. 2. – С. 106-116.
3. Кошечко Н. В. Профілактика синдрому «емоційного професійного вигорання» викладачів ВНЗ / Н. В. Кошечко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2016. - Вип. 3. – С. 21-28. (Серія: Педагогіка).
4. Марушкевич А. А. Педагогіка вищої школи : підручник / Марушкевич А. А., Спіцин Є. С. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 415 с.
5. Підбуцька Н. В. Особливості конфліктів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів / Н. В. Підбуцька // Науковий вісник Миколаївського

державного університету імені В.О. Сухомлинського. - 2010. - Вип. 1.31. - С. 143-150 (Серія: Педагогічні науки)

6. Сорока І. А. Психологічна профілактика конфліктів у педагогічному колективі вищого навчального закладу. – Режим доступу: http://library.krok.edu.ua/media/library/category/disertatsiji-avtoreferati-vidguki/soroka_2015_disertatsija.pdf

Кошечко Наталія Василівна. Тьюторство у контексті профілактики педагогічних конфліктів вищої школи.

У статті проаналізовано актуальні ідеї з проблеми профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі. Охарактеризовано сутність, специфіку тьюторства у попередженні педагогічних конфліктів студентів, викладачів. Особливий акцент поставлено на особистісних якостях тьютора. Виняткову увагу приділено професійним якостям, умінням та навичкам комунікативної діяльності тьютора. Детально розглянуто її зміст, особливості, які використано для створення рекомендацій тьютору для профілактики педагогічних конфліктів у вищій школі.

Ключові слова: тьютор, особистісні якості тьютора, професійні якості тьютора, педагогічний конфлікт, профілактика педагогічних конфліктів, вища школа.

Koshechko Natalia. Tutoring in the context of prevention of pedagogical conflicts in higher education.

The article analyzes actual ideas on the problem of preventing pedagogical conflicts in higher education. The essence, specificity of tutoring in the prevention of pedagogical conflicts of students, teachers is characterized. Particular emphasis is placed on the personal qualities of the tutor. Exclusive attention is paid to the professional qualities, abilities and skills of the communicative activity of the tutor. The content, features that are used to create recommendations for the teacher to prevent pedagogical conflicts in higher education are considered in detail.

Key words: tutor, personal qualities of tutor, professional qualities of tutor, pedagogical conflict, prevention of pedagogical conflicts, high school.

УДК 378

КРАВЧЕНКО І. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

КРАВЧЕНКО В. П.,

магістрантка спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
(Педагогіка вищої школи. Тьюторство),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.: АКТУАЛІЗАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ

Реформування загальної середньої освіти вимагає змін і у підготовці педагогічних кадрів. У Концепції «Нова українська школа» цілком правомірно зазначено, що українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель, що нова школа потребує нового вчителя [4, с. 16]. А підготовка «нового вчителя» не можлива, на наше переконання, без урахування історичного досвіду професійно-педагогічної підготовки вчительських кадрів, його актуалізації. Вартим уваги вважаємо дослідження підготовки вчителя початкової школи в учительських інститутах України періоду другої половини ХІХ – початку ХХ ст.